

Saksframlegg

Dato: 09.06.2022
Saksnummer: 21/38647-3
Deres ref.: Deres ref

Planlagt behandling i følgende utvalg:	Sak nr.:	Møtedato:	Votering:
Utvalg for by- og samfunnsutvikling		27.10.2022	

Vurdering av opprettelse av byarkitektavdeling

Forslag til vedtak:

Utvalg for by- og samfunnsutvikling anbefaler at det opprettes en byarkitektavdeling, og at dette sikres i HØP 2023 – 2026.

Sammendrag

I forbindelse med behandling av handlings- og økonomiplan 2021-2024, vedtok kommunestyret at kommundirektøren skulle legge frem en sak for utvalg for by- og samfunnsplanlegging hvor det vurderes å etablere en egen byarkitektavdeling i kommunen.

På bakgrunn av dette ble det nedsatt en arbeidsgruppe på Byutvikling som har jobbet med saken. I februar 2022 ble det lagt frem en sak til UBS som inneholdt innledende fakta og vurderinger av saken. Det ble her konkludert med at det skulle arbeides videre med sikte på en endelig anbefaling i forbindelse med handlings- og økonomiplan for 2023-2026.

I løpet av våren 2022 har arbeidsgruppen hatt dialog om temaet med representanter fra fagmiljøet internt i administrasjonen. I mai ble det arrangert et seminar på Sølvberget, hvor også eksterne deltok. I første del av seminaret ble byarkitektene i Bergen og i Trondheim invitert til å fortelle om sine erfaringer og sitt arbeid i rollen som byarkitekter. I andre del av seminaret diskuterte deltakerne på seminaret gruppevis etablering av byarkitekt i Stavanger. Innspillene fra diskusjonene gjennom våren danner grunnlaget for vurderingen i denne saken.

Kommunedirektørens vurdering er at dersom ønsket er et økt fokus på arkitektur i byutviklingen, er byarkitekt den beste løsningen. Det anbefales derfor at det opprettes en byarkitektavdeling i Stavanger.

Bakgrunn for saken

I forbindelse med sak 111/20 - Årsbudsjett 2021, handlings- og økonomiplan 2021-2024, vedtok kommunestyret 14.12.2020 følgende:

«1.3 Byarkitekt - Stavanger er en by med et særpreg og en identitet som er helt unik. Arkitekturens merverdi og hvert byggeoppdrags betydning for utviklingen av byen og samfunnet er viktig for samarbeidspartiene.

Kommunedirektøren bes legge frem en sak for utvalg for by- og samfunnsplanlegging som vurderer å etablere en egen byarkitektavdeling i kommunen.

Samarbeidspartiene ønsker å styrke og synliggjøre arkitekturens rolle og betydning i by- og stedsutvikling, sette bedre mål og rammer og gi nye verktøy for framtidig plan- og byggesaksbehandling, etter modell fra Bergen og Trondheim, som sikrer at estetiske hensyn blir godt ivaretatt. God arkitektur er et verktøy for å skape det samfunnet vi ønsker, forankret i kommunens overordnede målsetninger.»

På bakgrunn av dette vedtaket ble det nedsatt en arbeidsgruppe på Byutvikling. Arbeidsgruppen har hatt kontakt med Byarkitekten i Bergen for å få innsikt i hvordan de arbeider og hvordan de samarbeider med arkitektmiljøet, eksterne utbyggere, innbyggere og med resten av administrasjonen.

Det ble lagt fram en sak til utvalg for by- og samfunnsutvikling 10.02.2022 (se vedlegg 2) med innledende fakta og vurderinger om etablering av en eventuell byarkitekt i Stavanger. Kommunedirektøren konkluderte i saken med at det arbeides *«videre med en endelig anbefaling hvor saken kan ses i lys av ny strategi for arkitektur og byform. Mandat, arbeidsoppgaver og organisering må vurderes, og det vil være behov for en bredere medvirkning av aktuelle parter og miljøer.* UBS fattet følgende vedtak:

«Utvalg for by- og samfunnsutvikling slutter seg til at god arkitektur skal brukes mer aktivt for å styrke byens unike særpreg og identitet, og oppnå vedtatte samfunns mål.

En byarkitektavdeling kan være et positivt virkemiddel, og vurderes nærmere når ny arkitekturstrategi foreligger og har vært hørt.

Det legges fram en ny sak i tilknytning til HØP 2023-2026.»

Kommuneplanens arealdel, med forslag til arkitekturstrategi, har nå vært på høring. Flere mottatte innspill peker på at en arkitekturstrategi er et godt grep. Blant annet har Stavanger arkitektforening i sin uttale gitt konkrete innspill til arkitekturstrategien, og stiller seg positive til en styrking av arkitekturens rolle i byutviklingen: *«Om dette skal være i form av en byarkitekt eller en omstrukturering internt i kommunen bør vurderes nøye av administrasjonen selv, etter hva de mener vil få størst slagkraft i satsing på arkitektonisk kvalitet i byutviklingen fremover.»*

Arbeidsgruppen har vært i kontakt med ulike avdelinger i kommunen og med fagmiljøet eksternt for å få tilbakemeldinger på en eventuell etablering av en byarkitektavdeling. I tillegg til tidligere sak, danner disse innspillene grunnlaget for vurderingen i denne saken.

Innspill fra interne og eksterne parter

Seminar og workshop om byarkitekt

24. mai 2022 arrangerte arbeidsgruppen et seminar på Sølvberget om etablering av byarkitekt i Stavanger. Her ble ulike aktører som engasjerer seg i byutviklingen i Stavanger, både internt og eksternt, invitert til å delta. I tillegg til deltakere fra kommuneadministrasjonen, var det mange representanter fra arkitektforeningen til stede. Representanter fra fylkeskommunen og fra andre organisasjoner, samt flere politikere fra UBS, deltok også. Agendaen for seminaret var å belyse de

ulike aspektene ved byarkitektrollen, høste erfaringer fra byarkitektene i andre byer, og å samle innspill fra de ulike deltakerne.

Seminaret besto av to deler, en forelesningsdel og en workshop. I forelesningsdelen ble byarkitekten i Bergen, Maria Molden, og i Trondheim, Are Risto Øyasæter, invitert til å holde innlegg om deres erfaringer så langt. Andre del av seminaret bestod av en workshop, hvor alle deltakerne på seminaret ble bedt om å sette seg sammen i grupper og diskutere behovet for, og eventuelt rollen til, en byarkitekt i Stavanger. Her følger en kort oppsummering av det viktigste som kom fram på seminaret. Se vedlegg 1 for mer utfyllende informasjon.

Trenger vi en byarkitekt i Stavanger?

De fleste gruppene var positive til etableringen av en byarkitekt, og mente at denne funksjonen vil bidra til å sette arkitektur på dagsorden. Flere grupper var opptatt av hvordan eksisterende arkitektfaglige miljø i kommunen påvirkes av den nye rollen. Det ble fremhevet av flere at byarkitekten vil kunne engasjere seg i tidlig fase, og holde i den røde tråden fra overordnede planer til byggesaker og gjennomføring, med mandat til å følge opp.

Hva skal denne rollen inneholde?

Det ble nevnt at byarkitekt er veldig personavhengig, og at det derfor bør være mer enn én person - en byarkitektavdeling, for å unngå personifisering av rollen. Det ble påpekt at byarkitekten må få tillit og rom for å selv definere rollen. Byarkitekten ble omtalt som en arkitekturpedagog som kan arbeide med bevisstgjøring og skape oppmerksomhet rundt arkitektur. Rollen ble omtalt både som en brobyggerfunksjon og en pådriver som kan fremme arkitektonisk kvalitet i alle ledd.

Intern forankring i administrasjonen

Representanter fra seks ulike seksjoner som jobber med arkitektur og byforming har deltatt i diskusjoner om byarkitekt. Representantene ble bedt om å diskutere saken i interne møter. De fikk tilsendt fire spørsmål som de skulle legge til grunn for diskusjonen. Dette er en oppsummering av hva som ble referert fra diskusjonene.

Hvordan kan byarkitekt, arkitekturstrategi og stedsanalyser best utfylle hverandre?

Det er stor enighet om at byarkitekten bør ha en sentral rolle i å følge opp og videreutvikle arkitekturstrategien. Det blir også påpekt at byarkitekten, sammen med stedsanalysen, kan være viktig i oppstartsfasen av et prosjekt, for å gi prosjektet riktig retning fra starten av.

Hvordan kan eksisterende fagmiljøer styrkes i arbeidet med arkitektur i byutviklingen? Kan en byarkitekt bidra til dette?

Det blir påpekt at byarkitekten kan være en viktig bidragsyter i diskusjoner mellom ulike interne fagmiljøer og interesser. Byarkitekten kan også ha en viktig rolle med å formidle og skape forståelse for arkitektur og byforming både internt og eksternt.

Hvordan kan byarkitekt bistå og supplere de ulike interne seksjonene som arbeider med arkitektur og byutvikling?

Det blir fremhevet at en byarkitekt kan bidra i tidlig fase i store og viktige saker, og følge sakene fra planfasen til byggesaksfasen. Byarkitekten kan påpeke kvaliteter i eksisterende bygde omgivelser og være en viktig høringspart i prinsipielle saker, på samme måte som byantikvaren. De kan også være en viktig rådgiver og bidragsyter ved utformingen av kommunale byggeprosjekter og bidra til utarbeidelse av bedre bestemmelser og konkrete vurderingstema til kommunens skjønnsutøvelse.

Hva er potensialet i, og konsekvensene av, den selvstendige rollen til en byarkitekt, både for kommunen, bransjen og byens befolkning?

Mange ser fordeler med byarkitektens selvstendige rolle. Dette gir et større handlingsrom for å delta aktivt i samfunnsdebatten og sette viktige saker på agendaen. Byarkitekten kan være en nøytral part, som kan løfte diskusjonen om formgiving av byen, uten å sette de ulike aktørene opp mot hverandre.

Det kom også fram i medvirkningsinnspillene at det finnes andre gode alternativer, og/eller risiko ved å etablere en byarkitekt. Flere nevnte viktigheten av at eksisterende arkitektfaglige miljø i kommunen ikke må utfordres av den nye rollen, og det ble også fremhevet at det er viktig å bygge fagmiljøet internt. Noen lurte på hva vi kan løse bedre med en byarkitekt, og mente vi må jobbe bedre sammen.

Vurdering

I prosessen med medvirkning og intern forankring har det kommet mange innspill om behovet for en byarkitekt i Stavanger og hva denne rollen kan inneholde. Det store flertallet så klare fordeler med en byarkitekt. Byarkitekten ble omtalt som en nyttig **katalysator** i arbeidet med å løfte arkitektur på agendaen og en **arkitekturpedagog** som kan bevisstgjøre om hva arkitektur kan bidra med i byutviklingen og inspirere til å jobbe annerledes for å oppnå kommunens målsetninger.

Det har blitt stilt spørsmål ved hvordan eksisterende fagmiljø blir påvirket av byarkitektrollen. Det er viktig å fremheve at etablering av en byarkitektavdeling ikke endrer på myndigheten og ansvarsområdene som ligger til andre avdelinger i kommunen. Etableringen skal være et tillegg til dagens struktur, og tilføre kommunen fornyet og økt arkitektkompetanse.

En stor fordel med en byarkitekt er at den gis tid til å jobbe med andre oppgaver enn ordinær saksbehandling. Dette gir mulighet for å delta aktivt i samfunnsdebatten og sette viktige saker på agendaen. Det kan trekkes paralleller til byantikvaren, som har en tilsvarende rolle, og som blant annet kommenterer viktige saker i media. Byarkitekten vil kunne påpeke utfordringer, undersøke problemstillinger og starte prosjekter uavhengig av spesifikke saker og politiske bestillinger. Utbyggere vil kunne oppsøke og konsultere byarkitekten i tidlig fase av en prosess, før den blir en sak hos plan- og byggesaksmyndighetene, og gjerne i samråd med plan- og bygningsmyndighetene. De kan velge hvilken type saker de vil gå inn i og følge, og de kan uttale seg i saker som trenger viktige prinsipielle avklaringer.

I Bergen har byarkitektrollen ført til økt oppmerksomhet på arkitektur i byutviklingen. Byarkitekten engasjerer seg i samfunnsdebatten, deltar i innovative samarbeidsprosjekter med andre byer, arrangerer utstillinger og foredrag, er ansvarlig for arkitekturstrategien og har overtatt lederrollen for arkitekturrådet og for arkitektur- og byformingsprisen. I Stavanger kan det tilsvarende være aktuelt å overta det administrative ansvaret for byggeskikkprisen.

I den innledende saken om byarkitekt ble det vurdert tre ulike alternativer for å styrke og synliggjøre arkitektens rolle og betydning i by- og stedsutviklingen. Med bakgrunn i arbeidet med denne saken er konklusjonen at dersom ønsket er å øke fokuset på arkitektur i byutviklingen, vil opprettelse av en byarkitektavdeling være den beste løsningen. Hovedgrunnen til dette er at det avsettes dedikerte ressurser til å jobbe utenfor det ordinære saksarbeidet i kommunen.

Kommunedirektøren anbefaler derfor at det opprettes en byarkitektavdeling i Stavanger. Det anbefales at det først ansettes en leder som deretter gradvis kan bygge opp avdelingen etter nærmere avklaringer av behov.

Det anbefales at byarkitektavdelingen legges til tjenesteområdet By- og samfunnsplanlegging (BSP), med nærhet til de mest relevante fagavdelingene. Byarkitekten bør være en egen enhet, gjerne samlokalisert med byantikvaren, slik at to relativt små enheter med liknende roller får et bredere fagmiljø.

Byarkitekten skal jobbe etter kommunens overordnede målsetninger for by- og samfunnsutvikling, der arkitekturstrategien inngår. Videreutvikling av denne strategien vil være en naturlig del av byarkitektens virksomhet.

Byarkitekten i Stavanger bør ha et lignende mandat som byarkitektene i Bergen og Trondheim, som omfatter bl.a.:

- Rådgiver og inspirator
- Kunnskapsbygger og uttalepart i aktuelle saker
- Offentlig debattant, formidler og endringsagent
- Medvirkningsaktør

Med utgangspunkt i dette, utformer kommunedirektøren det konkrete mandatet i forbindelse med stillingsbeskrivelse og utlysning.

Konklusjon

Kommunedirektøren anbefaler at det opprettes en byarkitektavdeling i Stavanger.

Gunn Jorunn Aasland
direktør

Hildegunn Hausken
avdelingssjef

Tor Jørgen Stray Zahl Pettersen
seksjonssjef

Eivind Leschbrandt Hustvedt
saksbehandler

Vedlegg:

Vedlegg 1 - Innspill fra interne og eksterne parter

Vedlegg 2 - Innledende sak om vurdering av opprettelse av byarkitektavdeling

Dokumentet er elektronisk godkjent og sendes uten signatur.